

รูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
เชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A Model for The Integrative Buddhist Management to Develop Moral Teaching Monks
in Schools Division Northeast

ฉัตรชัย ชมชาลี

บรรจง ลาวะลี

พระมหาอำนาจ มหาวิโร

สุदारัตน์ มณีนิล

สุเทพ เมย์ไธสง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Chatchai Chomcharee

Banjong Lawalee

Phramaha Amnuay Mahawiro

Sudarath Maneenil

Suthep Maythaisong

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus

E-mail: banjong.law@mbu.ac.th

รับบทความ: 3 ตุลาคม 2568; แก้ไขบทความ 22 ตุลาคม 2568; ตอรับบทความ: 23 ตุลาคม 2568

Received: October 3, 2025; Revised: October 22, 2025; Accepted: October 23, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ 3) เพื่อยืนยันองค์ประกอบและพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 500 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การบริหารเชิงพุทธบูรณาการ มี 5 ตัวบ่งชี้ 2) ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมี 4 ตัวบ่งชี้ 2) ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 2 องค์ประกอบหลัก 9 องค์ประกอบย่อย และ 38 ตัวบ่งชี้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โมเดลมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งพิจารณาจากค่า $\chi^2 = 45.825$, $df = 26$, $p\text{-value} = 0.231$, $CFI = 0.910$, $TLI = 0.975$, $SRMR = 0.007$, $RMSEA = 0.029$, $\chi^2/df = 1.762$ และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง เท่ากับ 0.992 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.60 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ : การบริหารเชิงพุทธบูรณาการ; ศักยภาพ; พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

Abstract

This study aimed to 1) study the components and indicators of integrative Buddhist management to develop the potential of moral teaching monks in schools in the Northeast, 2) examine the construct validity and construct reliability of these components and indicators, and 3) confirm the components and develop a model for integrative Buddhist management to enhance the potential of moral teaching monks in schools in the Northeast. The sample group consisted of 500 moral teaching monks from schools affiliated with Mahamakut Buddhist University in the Northeast. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire. The statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Confirmatory Factor Analysis (CFA).

The findings revealed that: 1) The components and indicators of integrative Buddhist management to develop the potential of moral teaching monks in schools in the Northeast consisted of two main components: Integrative Buddhist Management, with 5 indicators. Potential of Moral Teaching Monks in Schools, with 4 indicators. The results of the construct validity and construct reliability examination for the two main components, nine sub-components, and 38 indicators of the integrative Buddhist management model were statistically significant at the 0.01 level. The model demonstrated construct validity, as evidenced by the fit indices: $\chi^2 = 45.825$, $df = 26$, $p\text{-value} = 0.231$, $CFI = 0.910$, $TLI = 0.975$, $SRMR = 0.007$, $RMSEA = 0.029$, $\chi^2/df = 1.762$. The construct reliability was 0.992, which is greater than 0.60, indicating that the model is consistent and fits the empirical data.

Keywords: Integrative Buddhist Management; Potential; Moral Teaching Monks in Schools

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแผนการพัฒนาระดับชาติที่กำหนดกรอบและแนวทางปฏิบัติสำหรับหน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนให้มุ่งสู่วิสัยทัศน์ประเทศไทย คือ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561, หน้าคำนำ) จากเป้าหมายการพัฒนาระดับชาติดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งปลูกฝังและหล่อเลี้ยงด้วยหลักธรรมทางศาสนา เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพื่อให้พวกเขารู้จักแยกแยะความดีความชั่ว ตระหนักถึงโทษภัยของยาเสพติด และลด ละ เลิก สารเสพติดทุกชนิด ซึ่งจะช่วยให้พวกเขานำความรู้ที่ได้ไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง และเติบโตเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของชาติต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การพัฒนาคนต้องเริ่มต้นที่การศึกษาเพราะการศึกษานับเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติ เนื่องจากช่วยพัฒนา

คุณภาพชีวิตให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้าน และความรู้ที่แต่ละคนได้รับจะถูกถ่ายทอดออกมาเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง อันเป็นผลโดยตรงต่อความก้าวหน้าของประเทศชาติต่อไปอย่างต่อเนื่อง

จากรากฐานดังกล่าว โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงเป็นโครงการต่อเนื่องที่มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งผู้เรียน ผู้สอน และสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน โดยโครงการนี้เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดศีลธรรมของเยาวชนและประชาชนในสังคมไทยโดยเฉพาะ (สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, 2556) ดังนั้น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจของเด็กวัยรุ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งยวด ซึ่งต้องพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการเผยแผ่ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และนำพาเยาวชนให้มีพฤติกรรมที่ดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ข้อค้นพบและแนวทางที่ได้จากโครงการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมหาวิทยาลัย มหาภูมิราชนครินทร์ ในการนำไปใช้ประโยชน์และกำหนดเป็นนโยบายเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป เพื่อให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงควบคู่กับสังคมไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

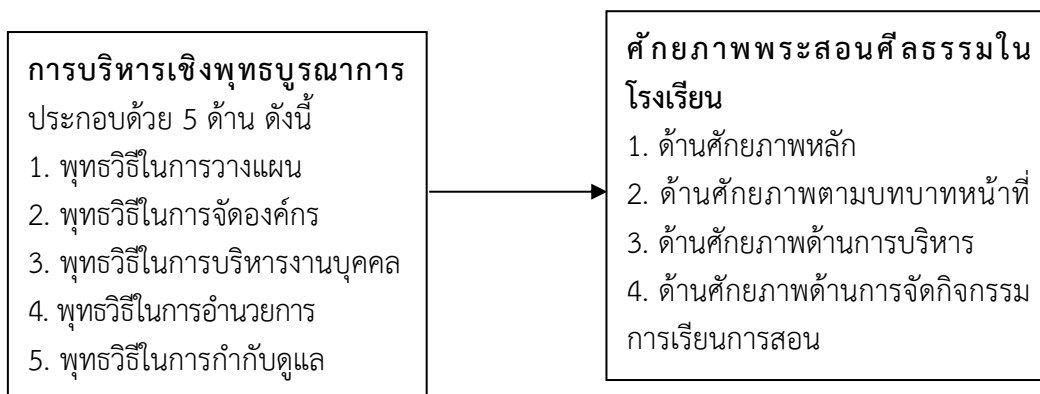
1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อยืนยันองค์ประกอบและพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การทบทวนวรรณกรรม

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นการค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549: 5-22) กล่าวถึงพุทธวิธีการบริหารมีอยู่ 5 ประการ 1) พุทธวิธีในการวางแผน 2) พุทธวิธีในการจัดองค์กร 3) พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล 4) พุทธวิธีในการอำนวยการ 5) พุทธวิธีในการกำกับดูแล ส่วน ราชบัณฑิตยสถาน (2556:827) ให้ความหมายของการพัฒนาว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพื่อสนองความต้องการ และศักยภาพของมนุษย์ กระบวนการพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีรูปแบบ หมายถึง ความเจริญเติบโต หรือก้าวหน้าหรือการกระทำที่ดีขึ้น ขณะที่ สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (2553:30-31) กล่าวถึง สมรรถนะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท 1) สมรรถนะหลัก 2) สมรรถนะตามสายงาน 3) สมรรถนะส่วนบุคคล ซึ่งนำมาบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปฏิบัติงานในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งสิ้น 2,630 รูป โดยจำแนกตามวิทยาเขต/วิทยาลัย ดังนี้: มมร. วิทยาเขตอีสาน (ขอนแก่น) 800 รูป, มมร. วิทยาเขตร้อยเอ็ด 500 รูป, มมร. วิทยาเขตศรีล้านช้าง (เลย) 800 รูป, วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ 300 รูป, และวิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ 230 รูป กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 500 รูป การใช้สถิติวิเคราะห์หาค่าประกอบและตัวบ่งชี้ ต้องใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ เพราะว่ามีตัวแปรจำนวนมาก (Multivariate) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของ Comrey & Lee (1992)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาและสร้างรูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีเนื้อหาสำคัญที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร 2) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเชิงพุทธบูรณาการ และ 3) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

3. ขั้นตอนของการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้
ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระยะที่ 2 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. **พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จังหวัดเลย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร จังหวัดยโสธร

5. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** คือ แบบสอบถามการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00 สามารถนำไปใช้ได้จริงทุกข้อ

6. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยดำเนินการขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบออนไลน์ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนในรูปแบบออนไลน์ก่อนนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

7. **การวิเคราะห์ข้อมูล** การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ 1) พุทธวิธีในการวางแผน 2) พุทธวิธีในการจัดองค์กร 3) พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล 4) พุทธวิธีในการอำนวยการ และ 5) พุทธวิธีในการกำกับดูแล

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ 1) ศักยภาพหลัก 2) ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ 3) ศักยภาพด้านการบริหาร และ 4) ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.2 การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านที่ 3 พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมา คือ ด้านที่ 4 พุทธวิธีในการอำนวยการ ($\bar{X} = 4.29$) และน้อยสุด ด้านที่ 1 พุทธวิธีในการวางแผน ($\bar{X} = 4.26$)

1.3 ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านที่ 2 ศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ ($\bar{X} = 4.48$) รองลงมา คือ ด้านที่ 4 ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.38$) และน้อยสุด ด้านที่ 3 ศักยภาพการบริหาร ($\bar{X} = 4.15$)

2. ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1) องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 5 องค์ประกอบและ 20 ตัวบ่งชี้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จัดเรียงอันดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) จากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านพุทธวิธีในการอำนวยการ ($\lambda = 0.969$) 2) พุทธวิธีในการกำกับดูแล ($\lambda = 0.964$) 3) องค์ประกอบด้านพุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล ($\lambda = 0.925$) 4) องค์ประกอบด้านพุทธวิธีในการจัดองค์กร ($\lambda = 0.920$) 5) องค์ประกอบด้านพุทธวิธีในการวางแผน ($\lambda = 0.874$) ตามลำดับ จากการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โมเดลมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ซึ่งพิจารณาจากค่า $\chi^2 = 524.085$, $df = 26$, $p\text{-value} = 0.000$, $CFI = 0.910$, $TLI = 0.875$, $SRMR = 0.073$, $RMSEA = 0.196$, $\chi^2/df = 20.157$ และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability : CR) เท่ากับ 0.992 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.60 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2) องค์ประกอบศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 4 องค์ประกอบและ 18 ตัวบ่งชี้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จัดเรียงอันดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) จากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\lambda = 0.899$) 2) องค์ประกอบด้านศักยภาพหลัก ($\lambda = 0.897$) 3) องค์ประกอบด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ ($\lambda = 0.869$) 4) องค์ประกอบด้านศักยภาพการบริหาร ($\lambda = 0.693$) ตามลำดับ จากการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โมเดลมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ซึ่งพิจารณาจากค่า $\chi^2 = 45.825$, $df = 26$, $p\text{-value} = 0.231$, $CFI = 0.910$, $TLI = 0.975$, $SRMR = 0.007$, $RMSEA = 0.029$, $\chi^2/df = 1.762$ และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability : CR) เท่ากับ 0.980 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.60 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและครบวงจร

3.1 ปัจจัยนำเข้า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือ พระภิกษุสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เป็นครูสอนวิชาศีลธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนในระดับต่างๆ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างรากฐานด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2 กระบวนการ การบริหารเชิงพุทธบูรณาการนี้ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหารจัดการ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 2.1) พุทธวิธีในการวางแผน การวางแผนเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญยิ่ง โดยใช้หลักอริยบท 4 เป็นพื้นฐานเพื่อสร้างความมุ่งมั่นและสำเร็จในงาน 2.2) พุทธวิธีในการจัดองค์กร การจัดองค์กรเป็นการจัดสรรทรัพยากรและบุคลากรอย่างเหมาะสม โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความสามัคคีและเป็นน้ำหนึ่งใจ

เดียวกัน 2.3) พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล การบริหารงานบุคคลมุ่งเน้นการคัดเลือกและพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพสูงสุด เพื่อคัดสรรบุคคลที่เหมาะสมกับหน้าที่และมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถของแต่ละบุคคล 2.4) พุทธวิธีในการอำนวยการ การอำนวยการเป็นการนำทางและให้คำแนะนำอย่างมีเป้าหมาย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และ 2.5) พุทธวิธีในการกำกับดูแล การกำกับดูแลเป็นการตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถรับรู้ปัญหาและปรับปรุงแก้ไขได้อย่างทันท่วงที ทำให้มั่นใจว่าการดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

3.3 ปัจจัยผลผลิต พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ได้ผ่านกระบวนการบริหารเชิงพุทธบูรณาการแล้ว คือ การพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมอย่างเป็นรูปธรรมใน 4 ด้านหลัก ดังต่อไปนี้ 3.1) ด้านศักยภาพหลัก พระสอนศีลธรรมจะมีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง สามารถถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องและน่าสนใจ รวมถึงมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เข้มแข็ง ซึ่งทำให้สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและสังคมได้ 3.2) ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ พระสอนศีลธรรมจะมีความสามารถในการ ออกแบบและจัดทำแผนการสอน ที่สอดคล้องกับยุคสมัยและตรงกับความต้องการของนักเรียนมากขึ้น 3.3) ด้านศักยภาพการบริหาร พระสอนศีลธรรมจะได้รับทักษะในการบริหารจัดการโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน และสามารถประสานงานกับผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา และ 3.4) ด้านศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พระสอนศีลธรรมจะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังมีทักษะในการ สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เป็นมิตร และเอื้อต่อการเรียนรู้ด้านศีลธรรมและจริยธรรม

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเรื่องนี้แล้ว ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

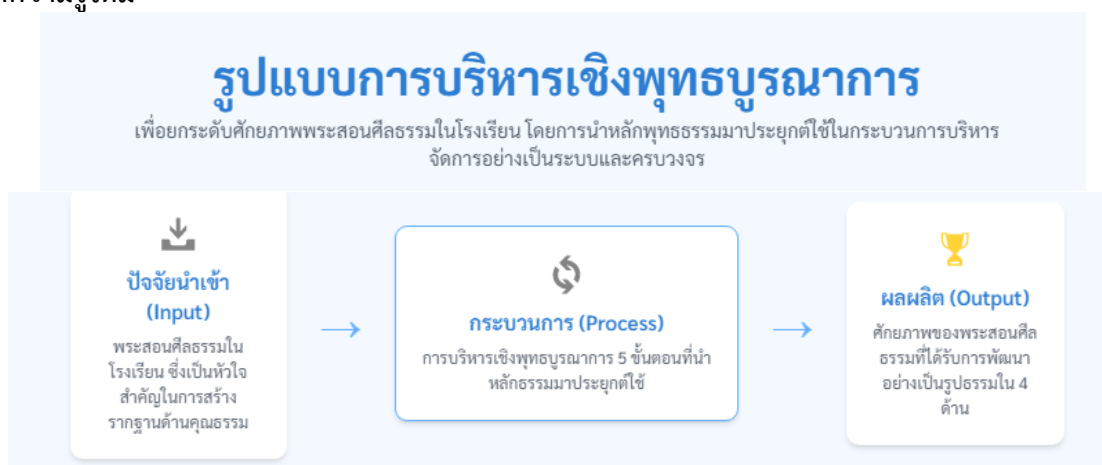
1. จากการศึกษาพบว่า การบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้: ด้านที่ 3 พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล, รองลงมาคือ ด้านที่ 4 พุทธวิธีในการอำนวยการ และน้อยสุดคือ ด้านที่ 1 พุทธวิธีในการวางแผน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิชโช) (2561) ที่พบว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านการสื่อสารองค์กร การปฏิบัติการ การดำเนินการ การตรวจการ และการทบทวนอยู่ในระดับมาก ขณะที่ด้านการวิเคราะห์ การวางแผน และการควบคุม อยู่ในระดับปานกลาง

2. จากการศึกษาพบว่า ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านที่ 2 ศักยภาพตามบทบาทหน้าที่, รองลงมาคือ ด้านที่ 4 ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน, และน้อยที่สุดคือ ด้านที่ 3 ศักยภาพการบริหาร ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อานนท์ เมธีวรฉัตร (2562) ที่ศึกษาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 โดยได้เสนอรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ด้านสมรรถนะด้านการสอนของพระสอนศีลธรรม (ด้านความรู้ เจตคติ ทักษะ), ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะ (เช่น การจัดระบบสรรหา การพัฒนาคุณภาพ การสนับสนุนการปฏิบัติงาน การเสริมขวัญกำลังใจ และการกระจายอำนาจ), และด้าน

กิจกรรมในการส่งเสริม (ด้านความรู้ เจตคติ ทักษะ) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเมธาวิญญู (สุเทพ พุทธจรรยา), สมศักดิ์ บุญปู, สุทธิพงศ์ ศรีวิชัย (2562) ที่พบว่า ศักยภาพการสอนธรรมและการนำปฏิบัติธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัด มมร. โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการนำปฏิบัติธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากสูงสุดไปต่ำสุดคือ ความถนัดและความพึงพอใจในงาน รองลงมาคือ ความเอาใจใส่ของผู้บังคับบัญชา และความพึงพอใจในงาน ส่วนด้านการพิจารณาความดีความชอบและสวัสดิการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก

3. รูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า คือ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน 2) กระบวนการ คือ การบริหารเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการบริหารจัดการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 2.1) พุทธวิธีในการวางแผน 2.2) พุทธวิธีในการจัดองค์กร 2.3) พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล 2.4) พุทธวิธีในการอำนวยการ และ 2.5) พุทธวิธีในการกำกับดูแล 3) ปัจจัยผลิต เมื่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผ่านกระบวนการข้างต้นแล้ว จะเกิด ศักยภาพที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 3.1) ด้านศักยภาพหลัก และมีคุณธรรม จริยธรรมเข้มแข็ง เป็นแบบอย่างที่ดี 3.2) ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ 3.3) ด้านศักยภาพการบริหาร 3.4) ด้านศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รูปแบบการบริหารนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549:4-5) ที่เสนอกรอบหน้าที่นักบริหาร 5 ประการตามหลัก POSDC (Planning, Organizing, Staffing, Directing, Controlling) ซึ่งตรงกับพุทธวิธีบริหารที่เน้นการวางแผน, การจัดองค์กร, การบริหารงานบุคคล, การอำนวยการ, และการกำกับดูแล ตามลำดับ นอกจากนี้ ผลผลิตดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ศักยภาพการสอน เช่น งานวิจัยของ พระครูปลัดโกวิท โกวิท, พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตฺโต, พระสมุทรวชิโรโสภณ (2566) ที่พบว่าศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยรวมและรายด้าน (มนุษยสัมพันธ์, ความคิดรวบยอด, เทคนิควิธี) อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพ ที่ศึกษาโดย พระครูปิยะธรรมวัตร ฉนฺทธมฺโม (แสงเวช), พระครูจิรธรรมธัช, พระมหาไพฑูรย์ สิริธมฺโม (2567) ที่เสนอให้มีการบูรณาการสื่อการสอน การวางแผนการสอนและการจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติสมาธิอย่างสม่ำเสมอ การจัดเวลาสอนที่เหมาะสม และการพัฒนาสื่อการสอนให้หลากหลาย รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Lake, Vickie E. (2001:125-129) ที่เน้นให้ครูใช้วิธีการที่หลากหลายในการสอน คุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กประถม โดยผสมผสานศิลปะด้านภาษาผ่านนิทาน สุภาษิต และเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมและเสริมแรงพฤติกรรมที่พึงประสงค์

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า คือ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน 2) กระบวนการ คือ การบริหารเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการบริหารจัดการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 2.1) พุทธวิธีในการวางแผน 2.2) พุทธวิธีในการจัดองค์กร 2.3) พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล 2.4) พุทธวิธีในการอำนวยการ และ 2.5) พุทธวิธีในการกำกับดูแล 3) ปัจจัยผลผลิต เมื่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผ่านกระบวนการข้างต้นแล้ว จะเกิด ศักยภาพที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 3.1) ด้านศักยภาพหลัก และมีคุณธรรม จริยธรรมเข้มแข็ง เป็นแบบอย่างที่ดี 3.2) ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ 3.3) ด้านศักยภาพการบริหาร 3.4) ด้านศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่าการบริหารเชิงพุทธบูรณาการและศักยภาพของพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับมาก จึงควรใช้ผลวิจัยนี้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อยกระดับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมอย่างเป็นรูปธรรมโดยให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นรากฐานด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนนักศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

2.1 ด้านการบริหารงานบุคคล ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมตามหลักพรหมวิหาร 4 นอกจากนี้ ควรคัดเลือกพระสอนศีลธรรมโดยยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสำคัญ

2.2 ด้านการอำนวยการ เน้นการส่งเสริมการสอนศีลธรรมอย่างมีความสุขด้วยหลักธรรมะ และให้คำปรึกษาช่วยเหลือด้วยหลักกัลยาณมิตร

2.3 ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

2.4 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรเน้นการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือด้วยหลักกัลยาณมิตร รวมถึงส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมเข้ารับการฝึกอบรมกับโครงการอย่างสม่ำเสมอ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติมในประเด็นที่ได้คะแนนสูงสุด เช่น การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมตามหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยความสำเร็จและนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3.2 ควรศึกษาไปยังพื้นที่อื่นๆ นอกเหนือจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายระดับประเทศได้

เอกสารอ้างอิง

พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิโช). (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา. วิทยาลัยครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

พระครูปลัดโกวิท โกวิท, พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทนต์ และพระสมุทรวชิโรโสณ. (2566). ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดอำเภอมือง จังหวัดราชบุรี. วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 4(2), 41-53.

พระครูปิยธรรมวัตร ฉนทธมโม (แสงเวช), พระครูจิตรธรรมธัช, และ พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม. (2567). แนวทางการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบัวชุม จังหวัดหนองคาย. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 13(1), 356-365.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเมธาวิณัยรส (สุเทพ พุทธรจรรยา), สมศักดิ์ บุญปุ, และ สุทธิพงศ์ ศรีวิชัย. (2562). การส่งเสริมศักยภาพการสอนธรรมและการนำปฏิบัติธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ศาลายา). วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 8(3), 28-43.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. (2553). คู่มือการพัฒนาข้าราชการตามสมรรถนะหลัก. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. (2556). สรุปงานมหกรรมส่งเสริมศีลธรรมและประกวดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านพระพุทธศาสนา. นนทบุรี : เซนปรินติ้ง.

- สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2563). **ความเป็นมา**. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2567 จาก <https://mms.mbu.ac.th/2020/06/15/ความเป็นมา/>
- อานนท์ เมธีวรฉัตร. (2562). รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**, 7(2), 165-180.
- Comrey & Lee. (1992). **A first course in factor analysis**. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.